

ZBORNIK RADOVA

SVEZAK GEOGRAFIJA

GODINA XII, BROJ 12, TUZLA, 2016.

1. RECENTNE MORFOLOŠKO-HIDROGRAFSKE PROMJENE NA
PODRUČJU POVRŠINSKIH KOPOVA SJEVERNOG KREKANSKOG
SINKLINORIJUMA
RECENT MORPHOLOGICAL-HYDROGRAPHICAL CHANGES
IN THE AREA OF THE OPEN PITS OF NORTHERN KREKA
SYNCLINORIUM
Sabahudin Smajić, Edin Hadžimustafić

5
2. MORFOLOŠKE KARAKTERISTIKE SLIVA RIJEKE SOLINE
MORPHOLOGICAL CHARACTERISTICS OF THE SOLINA RIVER BASIN
Edin Hadžimustafić, Sabahudin Smajić

23
3. PROMJENA STATUSA INTERNO RASELJENIH BOŠNJAKA
OPĆINE SREBRENICA U PERIODU 2005-2015. GODINE NA PODRUČJU
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE
CHANGE IN THE STATUS OF INTERNALLY DISPLACED BOSNIACS
OF THE SREBRENICA MUNICIPALITY IN THE AREA OF FEDERATION
OF BOSNIA AND HERZEGOVINA DURING THE PERIOD 2005-2015
Alija Suljić, Alma Kadušić, Dževad Mešanović, Sabahudin Smajić

33
4. GRANIČNI (TERITORIJALNI) SPOROVI BOSNE I
HERCEGOVINE SA SUSJEDNIM DRŽAVAMA
BORDER/TERRITORIAL DISPUTES OF BOSNIA AND HERZEGOVINA
WITH NEIGHBORING COUNTRIES
Amir Halilović, Alija Suljić

49
5. DOBNA STRUKTURA STANOVNIŠTVA SUĆESKE U PERIODU
OD 1961. DO 1991. GODINE
AGE STRUCTURE OF THE POPULATION IN SUCESKA IN THE PERIOD
FROM 1961 TO 1991
Nusret Hodžić

65
6. LEŽIŠTA I EKSPLOATACIJA ENERGETSKIH I MINERALNIH
RESURSA NA PODRUČJU GRADA TUZLA
DEPOSITS AND EXPLOITATION OF ENERGY AND MINERAL
RESOURCES IN THE AREA OF THE TOWN OF TUZLA
Dževad Mešanović, Alija Suljić, Nedima Smajić

75
7. GEOLOŠKA GRAĐA I REZERVE NAJVAŽNIJIH MINERALNIH
RESURSA SJEVEROISTOČNE BOSNE
GEOLOGICAL STRUCTURE AND MOST IMPORTANT RESERVES
MINERAL RESOURCES OF NORTHEAST BOSNIA
Fadila Kudumović Dostović, Edin Maćak

91

8. NAČIN KORIŠTENJA, UGROŽENOST I DEVASTACIJA TLA NA
PODRUČJU GRADA TUZLA
THE USE, VULNERABILITY AND DEVASTATION OF THE SOIL
IN THE CITY OF TUZLA
Željka Stjepić Srkalović, Semir Ahmetbegović, Senad Gutić
9. VALORIZACIJA NAJVAŽNIJIH TURISTIČKIH VRIJEDNOSTI
TUZLE 113
VALORIZATION OF THE MOST IMPORTANT TOURIST
VALUES OF TUZLA
Jusuf Omerović
10. PROMJENE NAČINA KORIŠTENJA POLJOPRIVREDNOG
ZEMLJIŠTA I NJIHOV UTICAJ NA PRIVREDNI RAZVOJ OPĆINE
SREBRENİK 123
THE CHANGES IN THE AGRICULTURAL LAND USE AND ITS
IMPACT ON ECONOMIC DEVELOPMENT OF THE SREBRENİK
MUNICIPALITY
Edin Okić

**PROMJENA STATUSA INTERNO RASELJENIH BOŠNJAČA OPĆINE
SREBRENICA U PERIODU 2005-2015. GODINE NA PODRUČJU
FEDERACIJE BOSNE I HERCEGOVINE¹**

**CHANGE IN THE STATUS OF INTERNALLY DISPLACED BOSNIACS OF
THE SREBRENICA MUNICIPALITY IN THE AREA OF FEDERATION OF
BOSNIA AND HERZEGOVINA DURING THE PERIOD 2005-2015**

*Dr. sc. Alija Suljić, vanredni profesor, dr. sc. Alma Kadušić, docent,
dr. sc. Dževad Mešanović, docent, dr. sc. Sabahudin Smajić, docent,
Prirodno-matematički fakultet, Univerzitet u Tuzli*

Abstrakt

U ovom radu prezentirani su rezultati istraživanja promjena statusa interno raseljenih lica kod bošnjačkog stanovništva općine Srebrenica na području Federacije Bosne i Hercegovine u periodu 2005-2015. godina. Broj osoba koje su zadržale status raseljenog lica smanjio se za oko 2/3 u navedenom periodu, ali ne u korist značajnijeg povratka raseljenih u prijeratna mjesta prebivališta. Raseljeni Srebreničani nastanjivali su područja Hercegovačko-Neretvanskog, Sarajevskog, Tuzlanskog, Unsko-Sanskog i Zeničko-Dobojskog kantona. Preko 90% svih interno raseljenih Srebreničana živjelo je na području Sarajevskog i Tuzlanskog kantona, a više od polovine ovih osoba živjelo je na području Tuzlanskog kantona. Većinu raseljenih čine osobe ženskog spola, posebno u grupi 51 i više godina starosti, što je direktna posljedica masovnog ubijanja muškog bošnjačkog stanovništva tokom zločina genocida, jula 1995. godine.

Ključne riječi: interno raseljena lica, Bošnjaci, općina Srebrenica, Federacija Bosne i Hercegovine, genocid.

Abstract

This paper presents results about changes in the status of internally displaced Bosniacs of Srebrenica municipality in the area of Federation of Bosnia and Herzegovina during the period 2005 to 2015. In the mentioned period the number of people with the status of internally displaced person decreased by 2/3 but not in favor of the return of displaced persons in their pre-war places of residence. Displaced people of Srebrenica were settled in the area of Herzegovina-Neretva Canton, Sarajevo Canton, Tuzla Canton, Una-Sana Canton and Zenica-Doboj Canton. Over 90% of all internally displaced people of Srebrenica lived in the area of Sarajevo and Tuzla Canton, and more than a half of these persons lived in the area of Tuzla Canton. Most of the internally displaced persons are female, particularly those aged 51 year or more which is a consequence of mass killings of Bosniak male population during the genocide in July 1995.

Keywords: internally displaced persons, Bosniacs, municipality of Srebrenica, Federation of Bosnia and Herzegovina, genocide.

1. Uvod

Procesom ponovne registracije prognanih i raseljenih osoba krajem 2004. i početkom 2005. godine u Bosni i Hercegovini, ustanovljeno je da oko 300.000 osoba ima pravo na status raseljene osobe, što je za oko 270.000 manje u odnosu na 2000.-tu

¹ Rad je izrađen u okviru naučno-istraživačkog projekta „Promjena statusa prognanih i interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica na području FBiH“ koji je odobren i finansiran u okviru programa 5. Internog poziva Univerziteta u Tuzli za finansiranje/sufinansiranje projekata iz oblasti nauke od značaja za Federaciju BiH u 2014. godini pod nazivom „Podrška istraživanju od značaja za Federaciju“⁴⁴ (Broj: 01/2-2995/15) od 26.05.2015. godine.

godinu.² Prema procjenama Ministarstva za ljudska prava i izbjeglice Bosne i Hercegovine do 2004. godine u BiH se vratilo više od 1.000.000 raseljenih i prognanih osoba (od toga oko 560 hiljada interno raseljenih i oko 440 hiljada izbjeglih osoba koje su živjele u inozemstvu).³

U periodu 1996-2006. godine u Federaciju Bosne i Hercegovine vratilo se oko 387.000 izbjeglica (iz inozemstva), kao i 384.000 interno raseljenih osoba na području cijele Bosne i Hercegovine.⁴ Kako za područje entiteta RS ne raspolažemo podacima o tačnom broju povratnika u periodu 1996-2006. godine, navodimo podatke za 2004. godinu, prema kojima se u manji bosanskohercegovački entitet vratilo oko 251.914 osoba, odnosno 51.821 izbjegla i 200.093 interno raseljene osobe.⁵

Krajem 2014. godine u Federaciji Bosne i Hercegovine status raseljenog lica imalo je 38.820 osoba, odnosno 13.421 raseljena porodica.⁶ Prema podacima Federalnog ministarstva raseljenih osoba i izbjeglica na području FBiH u 2005. godini bile su ukupno 10.144 interno raseljene osobe koje su porijeklom iz općine Srebrenice, a 10 godina kasnije broj interno raseljenih Srebreničana u FBiH smanjio se na 3.692 osobe.⁷

2. Interno raseljeni Bošnjaci općine Srebrenica na području Federacije Bosne i Hercegovine u 2005. godini

Krajem 2004. i početkom 2005. godine izvršena je re-registracija raseljenih i izbjeglih osoba na području Federacije Bosne i Hercegovine. Navedenom re-registracijom utvrđeno je da preko 10.000 Bošnjaka s područja općine Srebrenica ima status interno raseljene osobe na području Federacije Bosne i Hercegovine (**Tabela: 1**). Više od polovine svih interno raseljenih Bošnjaka Srebrenice živjelo je na području Tuzlanskog kantona, a preko 90% živjelo je na području samo dva kantona - Sarajevskom i Tuzlanskom. Dva su glavna razloga koncentracije interno raseljenih Srebreničana u ova dva kantona. Prvi razlog je taj što je područje Tuzlanskog kantona geografski najbliže općini Srebrenica, kao i to što je većina prognanih Srebreničana jula 1995. godine deportirana na područje tadašnjeg Okruga Tuzla. Drugi razlog su bolji socio-ekonomski uslovi života u ova dva kantona, prije svega to se odnosi na područje Kantona Sarajevo.

² Informacija o stanju u oblasti povratka izbjeglica iz BiH, raseljenih osoba u BiH i povratnika i realizaciji "Strategije BiH za provođenje Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma" (sa posebnim osvrtom na period od 01.01.2003. godine). Bilten 2004. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice - Sektor za izbjeglice iz BiH i raseljene osobe u BiH, Sarajevo, decembar, 2004., str. 17.

³ Prema službenim pokazateljima (ažurirano sa 30.09.2004. godine) u BiH se vratilo ukupno 1.002.668 osoba, od kojih je 440.486 povratak izbjeglica, a 562.182 povratak raseljenih osoba. Izvor: UNHCR statistika, Bilten 2004. MLJPI., str. 34.

⁴ Izvor: <http://www.fzs.ba/Dem/Vital/povratak%201996%20do%202006.htm> (26.03.2007).

⁵ Izvor: UNHCR statistika, Bilten 2004. MLJPI., str. 34.

⁶ Raseljene osobe prema prijeratnom mjestu prebivališta sa stanjem 31.12.2014. godine. Baza podataka DDPR, 2005. (datum obrade 30.01.2015. godine). Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Internet: www.fmroi.gov.ba/bosanski/statistika/index.php (14.07.2015.).

⁷ Izvor: Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama, Sarajevo, 2005. i 2015. godine.

Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine

Tabela 1. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po Kantonima Federacije Bosne i Hercegovine početkom 2005. godine

Kantoni Federacije Bosne i Hercegovine	Broj domaćinstava	Ukupno članova
Hercegovačko-neretvanski	2	3
Unsko-Sanski	3	8
Srednjobosanski	7	22
Zeničko-Dobojski	292	798
Kanton Sarajevo	1.404	3.763
Tuzlanski kanton	2.017	5.550
Ukupno	3.725	10.144

Izvor: Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama (Re-registracija novembar 2004 - mart 2005. godine). Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Sarajevo, 2005.

Prema podacima UNHCR-a na područje općine Srebrenica, u periodu 2000-2005. godina, vratile su se samo 3.064 osobe bošnjačke nacionalnosti (**Tabela: 2**). Ovaj broj nije realan jer se znatan broj osoba prijavio za povratak kako bi ostvarili pravo na obnovu porušenih stambenih i privrednih objekata. Prema izvodu iz biračkog spiska za opće izbore u Bosni i Hercegovini u 2006. godini ukupno su 1384 punoljetne osobe bošnjačke nacionalnosti ostvarile pravo da glasaju u općini Srebrenica na osnovu ličnih dokumenata koji su bili izdati od strane nadležnih organa u općini Srebrenica. Ako pretpostavimo da je udio maloljetnih osoba u ukupnom broju povratnika bio oko 20%, dobićemo približno oko 1800 osoba. Dakle, to je za oko 40% manje od zvanično objavljenih podataka.

Tabela 2. Broj bošnjačkih povratnika u općinu Srebrenica u periodu 2000-2005. godine

Godina	Broj povratnika
2000	60
2001	127
2002	462
2003	1455
2004	780
2005	180
Suma	3064

Izvor: UNHCR. Review of returns to Srebrenica June 2005. Internet: <http://www.unhcr.org/42ce6bf84.pdf> (14.02.2016)

Smanjivanje broja interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica na području Federacije Bosne i Hercegovine nije značajnije uzrokovano njihovim povratkom na područje općine Srebrenica, već sticanjem određenih socioekonomskih uslova u mjestu privremenog boravka čime su po sili zakona izgubili status raseljene osobe. Pored navedenog, značajan broj Srebreničkih Bošnjaka iselio se u zapadnoevropske i preokookeanske zemlje.

3. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po općinama Federacije Bosne i Hercegovine u 2005. godini

Interno raseljeni Bošnjaci općine Srebrenica nisu bili ravnomjerno teritorijalno razmješteni po kantonima i općinama Federacije Bosne i Hercegovine. Na području dva kantona - Tuzlanskog i Sarajevskog, živjelo je više od 91,0% svih interno raseljenih Srebreničana kojima je bio priznat status raseljenog lica. Međutim, samo u četiri općine

ova dva kantona, po dvije općine iz oba kantona, živjelo je više od 52,7% interno raseljenih Srebreničana. To su općine Lukavac i Srebrenik u Tuzlanskom kantonu te Ilijaš i Vogošća u Kantonu Sarajevo (**Tabela: 3**).

Tabela 3. Raseljeni Srebreničani po općinama Federacije Bosne i Hercegovine, prema broju domaćinstava i članova (stanje u 2005. godini)

R.b.	Općina	Broj domaćinstava	Ukupno članova	R.b.	Općina	Broj domaćinstava	Ukupno članova
1	Konjic	1	1	20	Kladanj	31	99
2	Mostar	1	2	21	Sarajevo Cen.	42	106
3	Tešanj	1	4	22	Kalesija	45	144
4	Žepče	1	2	23	Zenica	59	175
5	Travnik	1	3	24	Visoko	64	172
6	Cazin	1	3	25	Novi Grad	108	269
7	Ključ	1	4	26	Gračanica	108	312
8	Sanski Most	1	1	27	Gradačac	114	379
9	Maglaj	2	9	28	Ilidža	134	366
10	Olovo	2	3	29	Zavidovići	138	361
11	Vareš	2	7	30	Banovići	167	419
12	Fojnica	6	19	31	Tuzla	300	807
13	Stari Grad	9	20	32	Živinice	334	850
14	Čelić	9	24	33	Lukavac	375	1.064
15	Breza	10	35	34	Vogošća	440	1.141
16	Doboj-Istok	11	33	35	Srebrenik	522	1.418
17	Kakanj	13	30	36	Ilijaš	626	1.731
18	Novo Sarajevo	21	69	37	Nepoznato	1	1
19	Hadžići	24	61		UKUPNO	3.725	10.144

Izvor: *Federalno ministarstvo raseljenih lica i izbjeglica, Sarajevo, 2005. godine.*

Možemo izdvojiti nekoliko grupa faktora koji su uticali na teritorijalni razmještaj interno raseljenih Srebreničana po općinama, odnosno kantonima Federacije Bosne i Hercegovine. Prva grupa faktora uvjetovana je ratnim dejstvima, odnosno deportacijom Srebreničkih Bošnjaka, uglavnom žena i djece, na područje Okruga Tuzla poslije okupacije tzv „Sigurne zone UN Srebrenica“ od strane vojske bosanskih Srba. Sabirni centar za prognane Srebreničane bio je vojni aerodrom „Dubrave“ kod Tuzle, a onda su postepeno iz navedenog sabirnog centra raseljavani po općinama Tuzlanskog kantona koje su imale odgovarajuće smještajne kapacitete, a bile dovoljno udaljene od borbenih linija zaraćenih stana. Krajem 1995. i početkom 1996. godine nadležne civilne vlasti Okruga Tuzla, uz pomoć UNHCR-a, vrše preseljavanje deportiranih Srebreničana u veći broj manjih kolektivnih centara, uglavnom, školske objekte, sportske hale te napuštene vojne objekte, a kasnije započinju izgradnju kolektivnih i individualnih stambenih objekata koji su kolokvijalno nazivani „izbjeglička naselja“. Jedan dio prognanih Srebreničana smještaj je našao kod rodbine i prijatelja ili je iznajmio stan uz plaćanje stanarine, dok je jedan manji broj osoba napustio teritoriju Bosne i Hercegovine odmah nakon prestanka borbenih dejstava i otvaranja prometnica, prije svega preko Hercegovine i Republike Hrvatske prema zemljama srednje, sjeverne i zapadne Evrope.

Druga grupa faktora uvjetovana je postratnim i općim socioekonomskim prilikama na području Federacije Bosne i Hercegovine. Neposredno nakon Dejtonskog mirovnog sporazuma, odnosno prestanka borbenih dejstava i proglašenja prestanka ratnog stanja u Bosni i Hercegovini početkom 1996. godine, dolazi do značajnijih migracija raseljenih osoba na području Federacije Bosne i Hercegovine. Migracije nisu bile samo unutar jednog kantona ili općine, već su bile međuopćinske i međukantonalne, posebno što još nisu bili doneseni odgovarajući zakonski propisi kojima bi se regulisao status raseljene

Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine

osobe. Dva su glavna razloga koja su uticala na migracije raseljenih Srebreničana prema drugim kantonima, prije svega kantonu Sarajevo i Zeničko-Dobojskom kantonu. Prvi je mogućnost pronalaska odgovarajućeg stambenog objekta u kojem bi mogli da žive svi članovi jednog porodičnog domaćinstva, a drugi je humanitarna pomoć koja se dijelila u većim količinama na području nekih kantona u odnosu na ostale kantone. To se prije svega odnosi na područje Zeničko-Dobojskog kantona, općina Zavidovići, naselje Vozuća, gdje se humanitarna pomoć raseljenim osobama dijelila do 2004. godine. Prema nekim procjenama u naselju Vozuća, u periodu 1997-2000. godina, bilo je smješteno oko 1.800 raseljenih osoba iz općine Srebrenica.⁸

Područje Kantona Sarajevo bilo je interesantno raseljenim Srebreničanima iz dva razloga: prvi razlog je veći broj napuštenog stambenog fonda Grada Sarajeva koji su napustili bosanski Srbi krajem 1995. i početkom 1996. godine jer su dijelovi grada mirovnim sporazumom dodijeljeni Federaciji Bosne i Hercegovine. Drugi razlog je socijalno-ekonomske prirode, jer su raseljene osobe imale veći broj povlastica u Kantonu Sarajevo u odnosu na ostale kantone u Federaciji Bosne i Hercegovine dok se ovo nije riješilo jedinstvenim zakonskim propisima na nivou oba entiteta, a kasnije i na nivou Bosne i Hercegovine.

4. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po kantonima Federacije Bosne i Hercegovine u 2013. godini

Na području Federacije Bosne i Hercegovine u 2013. godini evidentirano je 1.235 domaćinstava sa ukupno 3.174 člana interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica. Raseljeni Srebreničani bili su nastanjeni na području sljedećih kantona Federacije BiH: Hercegovačko-neretvanski kanton (2 domaćinstva sa ukupno 3 člana), Kanton Sarajevo (234 domaćinstva sa ukupno 508 članova), Srednjobosanski kanton (3 domaćinstva sa ukupno 11 članova), Tuzlanski kanton (916 domaćinstava sa ukupno 2448 članova), Unsko-Sanski kanton (jedno samačko domaćinstvo) i Zeničko-Dobojski kanton (79 domaćinstava sa ukupno 203 člana) (**Tabela: 4**). Teritorijalni razmještaj srebreničkih Bošnjaka na području FBiH, u periodu 2005-2013. godine, nije se značajnije mijenjao. Iako se broj osoba sa statusom interno raseljenog lica smanjio za oko 2/3, u navedenom periodu, ipak se na području Kantona Sarajevo i Tuzlanskog kantona zadržao najveći broj raseljenih osoba. Međutim, povećao se relativni udio broja raseljenih lica na području Tuzlanskog kantona u odnosu na ostale kantone FBiH, za oko 20%. Dakle, u 2005. godini oko 55% svih interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u FBiH živjelo je na području Tuzlanskog kantona, a 8 godina kasnije ovaj udio povećan je na oko 75%. Dva su glavna faktora koji su uticali na ove promjene. Prvi je političko- geografski, koji je uslovljen prisilnim preseljenjem srebreničkih Bošnjaka na područje Okruga Tuzla (danas Tuzlanski kanton) poslije srpske okupacije tzv. „Sigurne zone UN Srebrenica“, jula 1995. godine, kao i najkraćom udaljenošću između TK i općine Srebrenica. Drugi faktor je socioekonomske prirode, koji se ogleda kroz mogućnost rješavanja stambenih i egzistencijalnih problema na području te odgovarajuća zakonska regulativa.

⁸ Leydesdorff, Selma: *Surviving the Bosnian Genocide: The Women of Srebrenica Speak*. Indiana University Press, 2011. p. 194.

Tabela 4. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po kantonima Federacije Bosne i Hercegovine u 2013. godini

Kanton FBiH	Broj raseljenih domaćinstava	Ukupan broj članova domaćinstava	Naselje prijeratnog prebivališta u općini Srebrenica
Hercegovačko-neretvanski kanton	1	1	Brezovice
Hercegovačko-neretvanski kanton	1	2	Sučeska
Kanton Sarajevo	5	7	Babuljice
Kanton Sarajevo	2	5	Bajramovići
Kanton Sarajevo	3	9	Beširevići
Kanton Sarajevo	1	4	Brezovice
Kanton Sarajevo	1	1	Brežani
Kanton Sarajevo	1	3	Bučinovići
Kanton Sarajevo	1	1	Bučje
Kanton Sarajevo	1	1	Dimnići
Kanton Sarajevo	5	12	Fojhar
Kanton Sarajevo	2	3	Gladovići
Kanton Sarajevo	1	2	Gornji Potočari
Kanton Sarajevo	2	5	Gostilj
Kanton Sarajevo	5	11	Karačići
Kanton Sarajevo	6	10	Klotijevac
Kanton Sarajevo	2	3	Krušev Do
Kanton Sarajevo	1	3	Kutuzero
Kanton Sarajevo	5	7	Liješće
Kanton Sarajevo	7	13	Likari
Kanton Sarajevo	2	6	Lipovac
Kanton Sarajevo	10	17	Luka
Kanton Sarajevo	5	11	Ljeskovik
Kanton Sarajevo	9	28	Mala Daljgošta
Kanton Sarajevo	2	6	Miholjevine
Kanton Sarajevo	12	22	Milačevići
Kanton Sarajevo	3	5	Močevići
Kanton Sarajevo	1	2	Nogačevići
Kanton Sarajevo	2	9	Opetci
Kanton Sarajevo	1	2	Orahovica
Kanton Sarajevo	4	7	Osatica
Kanton Sarajevo	11	23	Osmače
Kanton Sarajevo	2	5	Pale

Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine
 Tabela 4. *Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po kantonima Federacije Bosne i Hercegovine u 2013. godini*

Kanton FBiH	Broj raseljenih domaćinstava	Ukupan broj članova domaćinstava	Naselje prijeratnog prebivališta u općini Srebrenica
Kanton Sarajevo	10	24	Peći
Kanton Sarajevo	1	1	Pećišta
Kanton Sarajevo	3	3	Podgaj
Kanton Sarajevo	2	7	Podosoje
Kanton Sarajevo	5	15	Poznanovići
Kanton Sarajevo	6	8	Pribidoli
Kanton Sarajevo	6	13	Prohići
Kanton Sarajevo	1	2	Pusmulići
Kanton Sarajevo	3	5	Radovčići
Kanton Sarajevo	4	7	Radenovići
Kanton Sarajevo	7	16	Sase
Kanton Sarajevo	17	56	Skelani
Kanton Sarajevo	3	5	Skenderovići
Kanton Sarajevo	2	7	Slatina
Kanton Sarajevo	16	34	Srebrenica
Kanton Sarajevo	4	5	Sučeska
Kanton Sarajevo	9	20	Sulice
Kanton Sarajevo	5	14	Tokoljak
Kanton Sarajevo	1	1	Urisići
Kanton Sarajevo	11	19	Velika Daljehošta
Kanton Sarajevo	3	3	Žedanjsko
Srednjobosanski kanton	1	2	Krušev Do
Srednjobosanski kanton	2	9	Luka
Tuzlanski kanton	10	24	Babuljice
Tuzlanski kanton	10	24	Bajramovići
Tuzlanski kanton	19	55	Beširevići
Tuzlanski kanton	6	18	Blažijevići
Tuzlanski kanton	2	5	Bostahovine
Tuzlanski kanton	2	5	Brakovci
Tuzlanski kanton	39	93	Brezovice
Tuzlanski kanton	4	9	Bučinovići
Tuzlanski kanton	18	52	Dimići
Tuzlanski kanton	27	81	Dobrak
Tuzlanski kanton	27	81	Donji Potočari
Tuzlanski kanton	20	50	Fojhar
Tuzlanski kanton	8	23	Gladovići
Tuzlanski kanton	3	3	Gornji Potočari
Tuzlanski kanton	11	31	Gostilj
Tuzlanski kanton	37	92	Karačići

Tabela 4. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po kantonima Federacije Bosne i Hercegovine u 2013. godini

A. Suljić, A. Kadušić, Dž. Mešanović, S. Smajić

Kanton FBiH	Broj raseljenih domaćinstava	Ukupan broj članova domaćinstava	Naselje prijeratnog prebivališta u općini Srebrenica
Tuzlanski kanton	1	1	Kalimanići
Tuzlanski kanton	10	20	Klotijevac
Tuzlanski kanton	1	1	Krušev Do
Tuzlanski kanton	11	31	Kutuzero
Tuzlanski kanton	8	19	Liješće
Tuzlanski kanton	14	39	Likari
Tuzlanski kanton	9	27	Lipovac
Tuzlanski kanton	2	3	Luka
Tuzlanski kanton	24	73	Ljeskovik
Tuzlanski kanton	10	34	Mala Daljogošta
Tuzlanski kanton	17	53	Miholjevine
Tuzlanski kanton	24	70	Milačevići
Tuzlanski kanton	24	76	Močevići
Tuzlanski kanton	3	11	Opetci
Tuzlanski kanton	1	2	Orahovica
Tuzlanski kanton	26	62	Osatica
Tuzlanski kanton	33	85	Osmače
Tuzlanski kanton	1	3	Osredak
Tuzlanski kanton	7	18	Pale
Tuzlanski kanton	15	29	Peći
Tuzlanski kanton	1	3	Pećišta
Tuzlanski kanton	4	20	Podgaj
Tuzlanski kanton	2	3	Podosoje
Tuzlanski kanton	28	71	Poznanovići
Tuzlanski kanton	21	61	Pribidoli
Tuzlanski kanton	10	29	Prohići
Tuzlanski kanton	15	48	Pusmulići
Tuzlanski kanton	16	37	Radovčići
Tuzlanski kanton	18	36	Radenovići
Tuzlanski kanton	36	91	Sase
Tuzlanski kanton	37	92	Skelani
Tuzlanski kanton	14	42	Skenderovići
Tuzlanski kanton	14	44	Slatina
Tuzlanski kanton	99	260	Srebrenica
Tuzlanski kanton	3	4	Staroglavice
Tuzlanski kanton	21	74	Sučeska
Tuzlanski kanton	30	69	Sulice
Tuzlanski kanton	5	19	Šubin
Tuzlanski kanton	38	94	Tokoljak
Tuzlanski kanton	5	13	Urisići

Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine
Fabela 4. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po kantonima Federacije Bosne i Hercegovine u 2013. godini

Kanton FBiH	Broj raseljenih domaćinstava	Ukupan broj članova domaćinstava	Naselje prijeratnog prebivališta u općini Srebrenica
Tuzlanski kanton	7	18	Velika Daljogošta
Tuzlanski kanton	3	4	Žabokvica
Tuzlanski kanton	5	13	Žedanjsko
Unsko-Sanski kanton	1	1	Brakovci
Zeničko-Dobojski kanton	3	7	Babuljice
Zeničko-Dobojski kanton	5	10	Bajramovići
Zeničko-Dobojski kanton	1	3	Beširevići
Zeničko-Dobojski kanton	3	7	Brakovci
Zeničko-Dobojski kanton	1	2	Bučinovići
Zeničko-Dobojski kanton	2	3	Dimnići
Zeničko-Dobojski kanton	3	5	Fojhar
Zeničko-Dobojski kanton	1	2	Gornji Potočari
Zeničko-Dobojski kanton	2	5	Gostilj
Zeničko-Dobojski kanton	1	3	Karačići
Zeničko-Dobojski kanton	8	19	Krušev Do
Zeničko-Dobojski kanton	4	11	Kutuzero
Zeničko-Dobojski kanton	1	2	Liješće
Zeničko-Dobojski kanton	1	3	Likari
Zeničko-Dobojski kanton	4	13	Lipovac
Zeničko-Dobojski kanton	14	35	Luka
Zeničko-Dobojski kanton	1	4	Ljeskovik
Zeničko-Dobojski kanton	1	4	Milačevići
Zeničko-Dobojski kanton	1	3	Osmače
Zeničko-Dobojski kanton	1	5	Peći
Zeničko-Dobojski kanton	6	14	Podgaj
Zeničko-Dobojski kanton	1	6	Rađenovići
Zeničko-Dobojski kanton	1	4	Sase
Zeničko-Dobojski kanton	1	2	Skelani
Zeničko-Dobojski kanton	3	5	Slatina
Zeničko-Dobojski kanton	2	5	Srebrenica
Zeničko-Dobojski kanton	4	10	Sučeska
Zeničko-Dobojski kanton	2	9	Sulice
Zeničko-Dobojski kanton	1	2	Tokoljak
Ukupno FBiH	1.235	3.174	

Izvor: Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama, Sarajevo, 2013.

Analizom razmještaja interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenice po kantonima FBiH, a prema naselju prijeratnog prebivališta uočavamo da su prognanici bili porijeklom iz većine srebreničkih naselja u kojima su živjeli do 1992. godine. To svakako zavisi od ukupnog broja interno raseljenih Srebreničana po kantonima.

Na području tri kantona: Hercegovačko-neretvanski, Srednjobosanski i Unsko-Sanski kanton, živjelo je 6 domaćinstava sa ukupno 15 članova raseljenih Srebreničana, a

porijeklom su bili iz sljedećih naselja: Brakovci, Brezovice, Krušev Do, Luka i Sućeska.

Na području Zeničko-Dobojskog kantona živjelo je 79 domaćinstava sa ukupno 203 člana, a porijeklom su bili iz 29 prijeratnih naselja općine Srebrenica, i to: Babuljice, Bajramovići, Beširevići, Brakovci, Bučinovići, Dimnići, Fojhar, Gornji Potočari, Gostilj, Karačići, Krušev Do, Kutuzero, Liješće, Likari, Lipovac, Luka, Ljeskovik, Milačevići, Osmače, Peći, Podgaj, Rađenovići, Sase, Skelani, Slatina, Srebrenica, Sućeska, Sulice i Tokoljak.

Na području Kantona Sarajevo živjela su 234 domaćinstva sa ukupno 508 članova, a porijeklom su bili iz 52 prijeratna naselja općine Srebrenica, i to: Babuljice, Bajramovići, Beširevići, Brezovice, Brežani, Bučinovići, Bučje, Dimnići, Fojhar, Gladovići, Gornji Potočari, Gostilj, Karačići, Klotijevac, Krušev Do, Kutuzero, Liješće, Likari, Lipovac, Luka, Ljeskovik, Mala Daljegošta, Miholjevine, Milačevići, Močevići, Nogačevići, Opetci, Orahovica, Osatica, Osmače, Pale, Peći, Pećišta, Podgaj, Podosoje, Poznanovići, Pribidoli, Prohići, Pasmulići, Radovčići, Rađenovići, Sase, Skelani, Skenderovići, Slatina, Srebrenica, Sućeska, Sulice, Tokoljak, Urisići, Velika Daljegošta i Žedanjsko.

Na području Tuzlanskog kantona živjelo je 916 domaćinstava sa ukupno 2.448 članova, a porijeklom su bili iz 59 prijeratnih naselja općine Srebrenica, i to: Babuljice, Bajramovići, Beširevići, Blažijevići, Bostahovine, Brakovci, Brezovice, Bučinovići, Dimnići, Dobrak, Donji Potočari, Fojhar, Gladovići, Gornji Potočari, Gostilj, Kalimanići, Karačići, Klotijevac, Krušev Do, Kutuzero, Liješće, Likari, Lipovac, Luka, Ljeskovik, Mala Daljegošta, Miholjevine, Milačevići, Močevići, Opetci, Orahovica, Osatica, Osmače, Osredak, Pale, Peći, Pećišta, Podgaj, Podosoje, Poznanovići, Pribidoli, Prohići, Pasmulići, Radovčići, Rađenovići, Sase, Skelani, Skenderovići, Slatina, Srebrenica, Staroglavice, Sućeska, Sulice, Šubin, Tokoljak, Urisići, Velika Daljegošta, Žabokvica i Žedanjsko.

Iz prezentiranih podataka uočavamo da je broj naselja prijeratnog porijekla raseljenih Srebreničana u pozitivnoj korelaciji s brojem raseljenih osoba. Dakle, s većim brojem osoba povećava se i broj naselja prijeratnog porijekla u općini Srebrenica.

5. Razmještaj interno raseljenih Srebreničana po općinama i kantonima u Federaciji Bosne i Hercegovine, prema spolu i odabranim starosnim grupama, u 2015. godini

Većinu raseljenih Bošnjaka Srebrenice čine osobe ženskog spola, što je i razumljivo, imajući u vidu da je na području općine Srebrenica tokom rata, 1992-1995. godine, ubijeno preko 5.000 osoba muškog spola (*Suljić i ostali, 2015: 9*).

U tabeli broj 5. prezentirani su podaci o razmještaju interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica, prema spolu i odgovarajućim starosnim grupama, na području općina i kantona Federacije Bosne i Hercegovine.

Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine
Tabela 5. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po općinama i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine, prema spolu i odabranim starosnim grupama, u 2015. godini

FBiH/ kanton	Entitet/ kanton/ općina	Ukupno	Spol	Distribucija po starosnim grupama						
				svoga	0-4	5-17	18-50	51 +	Nep.	
FBiH	FBiH	3692	M	1530	19	176	1053	281	1	
			Ž	2162	20	164	1045	932	1	
USK	USK	1	M	1	0	0	1	0	0	
			Ž	0	0	0	0	0	0	
	Sanski Most	1	M	1	0	0	1	0	0	
			Ž	0	0	0	0	0	0	
TK	TK	2822	M	1174	17	145	827	184	1	
			Ž	1648	19	136	834	658	1	
	Banovići	217	M	88	1	10	59	17	1	
			Ž	129	1	7	70	51	0	
	Čelić	1	M	0	0	0	0	0	0	
			Ž	1	0	0	0	1	0	
	Doboj Istok	17	M	6	0	1	5	0	0	
			Ž	11	0	0	8	3	0	
	Gračanica	205	M	85	1	9	66	9	0	
			Ž	120	3	8	61	48	0	
	Gradačac	208	M	88	1	13	64	10	0	
			Ž	120	1	16	66	37	0	
	Kalesija	132	M	56	0	8	38	10	0	
			Ž	76	0	8	39	29	0	
	Kladanj	42	M	23	0	2	14	7	0	
			Ž	19	0	1	8	10	0	
	Lukavac	553	M	237	3	24	177	33	0	
			Ž	316	5	32	170	109	0	
	Srebrenik	436	M	177	5	30	119	23	0	
			Ž	259	4	30	102	123	0	
	Tuzla	469	M	198	2	24	137	35	0	
			Ž	271	4	21	139	106	1	
	Živinice	542	M	216	4	24	148	40	0	
			Ž	326	1	13	171	141	0	
	ZDK	ZDK	289	M	135	1	10	91	33	0
				Ž	154	0	10	66	78	0
		Breza	10	M	7	0	0	5	2	0
				Ž	3	0	0	1	2	0
ZDK	Kakanj	15	M	6	0	0	2	4	0	
			Ž	9	0	0	2	7	0	
	Visoko	52	M	26	0	3	19	4	0	
			Ž	26	0	2	12	12	0	
	Zavidovići	163	M	75	1	4	53	17	0	
			Ž	88	0	5	43	40	0	
Zenica	49	M	21	0	3	12	6	0		
		Ž	28	0	3	8	17	0		
SBK	SBK	20	M	10	0	0	5	5	0	
			Ž	10	0	1	3	6	0	
	Fojnica	20	M	10	0	0	5	5	0	

Tabela 5. Razmještaj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica po općinama i kantonima Federacije Bosne i Hercegovine, prema spolu i odabranim starosnim grupama U 2015. godini

FBiH/ kanton	Entitet/ kanton/ općina	Ukupno	Spol	Distribucija po starosnim grupama					
				svoga	0-4	5-17	18-50	51 +	Nep.
			Ž	10	0	1	3	6	0
HNK	HNK	3	M	1	0	0	1	0	0
			Ž	2	0	0	1	1	0
	Konjic	1	M	1	0	0	1	0	0
			Ž	0	0	0	0	0	0
	Mostar Grad (Stari Grad)	2	M	0	0	0	0	0	0
			Ž	2	0	0	1	1	0
KS	KS	557	M	209	1	21	128	59	0
			Ž	348	1	17	141	189	0
	Centar Sarajevo	28	M	8	0	0	7	1	0
			Ž	20	0	0	8	12	0
	Hadžići	5	M	3	0	0	2	1	0
			Ž	2	0	0	0	2	0
	Ilidža	68	M	26	0	4	13	9	0
			Ž	42	1	2	19	20	0
	Ilijaš	257	M	104	1	11	59	33	0
			Ž	153	0	10	54	89	0
	Novi Grad Sarajevo	40	M	16	0	0	15	1	0
			Ž	24	0	0	13	11	0
	Novo Sarajevo	11	M	6	0	0	4	2	0
			Ž	5	0	0	3	2	0
	Stari Grad Sarajevo	5	M	3	0	0	2	1	0
			Ž	2	0	0	0	2	0
	Vogošća	143	M	43	0	6	26	11	0
			Ž	100	0	5	44	51	0

Izvor: Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama, Sarajevo, 2015.

Udio ženskog u ukupnom broju interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica na području FBiH je veći od 50% u svim kantonima i općinama. Na razini Federacije BiH taj omjer iznosi 58,6% za žene i 41,4% za muškarce. U dijelu populacije starosti od 0 do 50 godina nema značajnije razlike u omjerima muškog i ženskog stanovništva. Međutim, taj se omjer značajno razlikuje kod interno raseljenih osoba starijih od 50 godina, i to u korist ženskog dijela populacije čiji je broj veći za oko 3,3 puta, odnosno za 331,7%. Ovo je direktna posljedica masovnog ubijanja muškog stanovništva općine Srebrenica, starijeg od 15 godina, tokom zločina genocida, jula 1995. godine. Naime, oko 77% ubijenih Bošnjaka općine Srebrenica bilo je starosti između 15 i 49 godina, odnosno polovina ubijenih bila je starosti između 15 i 34 godine. Sličan omjer spolova, kao i na nivou FBiH, prisutan je i po kantonima u kojima žive interno raseljeni Bošnjaci općine Srebrenica.

Na osnovu prezentiranih podataka možemo konstatovati da će doći do povećavanja udjela zrelog i starog te smanjenje udjela mladog stanovništva. Ovo je neminovan demografski proces, posebno što interno raseljeni Srebreničani ne čine teritorijalno integrisanu populaciju, odnosno ne žive na jednoj teritoriji kako bi se mogli bioreprodukcijски revitalizirati. Što se tiče samog procesa povratka u prijeratna mjesta prebivališta on nema značajniji udio u smanjenju broja interno raseljenih Bošnjaka na području Federacije Bosne i Hercegovine.

6. Zaključak

Uspostavom jedinstvenog registra za interno raseljene osobe i izbjeglice na području cijele Federacije Bosne i Hercegovine pojavila se mogućnost sagledavanja stvarne slike procesa povratka ali i relativno tačnog broja osoba koje su imale status interno raseljene osobe ili status izbjeglice. Proces formiranja jedinstvene baze raseljenih i prognanih osoba na području FBiH započeo je krajem 2004. i početkom 2005. godine, a cijeli proces nazvan je „re-registracija raseljenih i izbjeglih osoba na području Federacije Bosne i Hercegovine.“ Iako ovim procesom nisu otklonjene ranije uočene zloupotrebe statusa interno raseljenih lica i izbjeglica, uključujući i dvostruko prijavljivanje na teritoriji dvije općine ili dva kantona, ipak se ovom ponovnom registracijom raseljenih osoba znatno smanjila zloupotreba statusa raseljenih osoba.

U periodu 2005-2015. godina broj interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica na području Federacije Bosne i Hercegovine smanjio se za oko 2/3, ali ne u korist značajnijeg povratka u prijeratna mjesta prebivališta, već gubljenjem statusa raseljene osobe, bilo zbog dobrovoljnog odricanja od istog ili zbog ostvarenja određenih socioekonomskih pogodnosti zbog kojih se po zakonu gubi status raseljene osobe. Kao što je napomenuto, sam povratak nije značajnije doprinio procesu smanjenja broja interno raseljenih osoba, čak i u periodu 2000-2005. godine kada je bio ostvaren, bar po podacima zvanične statistike, najveći broj povratka u općinu Srebrenica, oko 3.000 osoba Bošnjačke nacionalnosti. Ove brojke treba uzeti s rezervom, jer se veći broj osoba prijavio za povratak kako bi dobio donacije za izgradnju, popravku ili obnovu u ratu porušenih stambenih i privrednih objekata.

Iz prezentiranih podataka uočeno je da interno raseljeni Bošnjaci općine Srebrenica nisu bili ravnomjerno teritorijalno razmješteni po kantonima i općinama Federacije Bosne i Hercegovine. Preko 90% svih raseljenih srebreničkih Bošnjaka bilo je naseljeno na području dva kantona - Sarajevskog i Tuzlanskog, a više od polovine interno raseljenih Bošnjaka Srebrenice bilo je naseljeno na području Tuzlanskog kantona.

Raseljeni Srebreničani bili su porijeklom iz većine naselja općine Srebrenica u kojima su imali prijeratno prebivalište, a najviše ih je bilo, prema broju naselja prijeratnog porijekla, na području Tuzlanskog, zatim Sarajevskog i Zeničko-Dobojskog kantona.

Spolno-dobna struktura interno raseljenih osoba pokazuje direktnu posljedicu genocida, odnosno masovnog ubijanja muškog stanovništva starijeg od 14 godina. Gotovo 60% raseljenih osoba čine žene, a posebno je taj nesrazmjer u spolnoj strukturi izražen kod populacije starije od 50 godina, gdje je udio žena veći za 3,3 puta.

7. Reference

1. Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama. Ministarstvo za rad, socijalnu politiku i povratak Tuzlanskog kantona. Tuzla, maj 2015. godine.
2. Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama (Re-registracija: novembar 2004; mart 2005. godine). Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Sarajevo, 2005.
3. Đozić, A., Suljić, A.: Prihvat bošnjačkih prognanika i izbjeglica u Tuzlu za vrijeme rata 1992.-1995. godine - prilog proučavanju prisilnih migracija, Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Godina 4-5. Broj 4-5, Svezak geografija, Tuzla, 2008., str. 171-185.
4. Ibreljić, I., Kulenović, S., Kadušić, A., Smajić, S.: Migration flows in Bosnia and Herzegovina after 1992., 46th Congress of the European Regional Science Association (ERSA), Volos, Greece, 2006. Internet: <http://www-sre.wu-wien.ac.at/ersa/ersaconfs/ersa06/papers/173.pdf> (19.06.2015.).

5. Informacija o stanju u oblasti povratka izbjeglica iz BiH, raseljenih osoba u BiH i povratnika i realizaciji „Strategije BiH za provođenje Aneksa 7. Dejtonskog mirovnog sporazuma“ (sa posebnim osvrtom na period od 01.01.2003. godine). Bilten 2004. Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice - Sektor za izbjeglice iz BiH i raseljene osobe u BiH, Sarajevo, decembar, 2004.
6. Izvještaj prema adresama, broju članova i statusu. Podaci za raseljene osobe/lica. DDPB - Baza podataka o raseljenim osobama i izbjeglicama. Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Sarajevo, 2005.
7. Izvod iz Centralnog biračkog spiska birača Bosne i Hercegovine 2006., 2008., 2010., 2012. i 2014. godine. Centralna izborna komisija BiH, Sarajevo.
8. Leydesdorff, Selma: Surviving the Bosnian Genocide: The Women of Srebrenica Speak. Indiana University Press, 2011. p. 194.
9. Kulenović, S., Ibreljić, I., Suljić, A.: Demogeografske promjene na području općine Srebrenica nakon njene okupacije 1995. godine, Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Vol. 1. br. 1, Tuzla, 2004., str. 151-162.
10. Kulenović S., Suljić A.: Razmještaj raseljenog (prognanog) stanovništva općine Srebrenica na području općine Tuzla, Zbornik radova Prirodno- matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Svezak geografija, Godina II, Broj 2, Tuzla, 2005. godine, str. 25-31.
11. Kulenović, S., Suljić, A.: Razmještaj raseljenog (prognanog) stanovništva iz općine Srebrenica na području općine Tuzla, Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Godina 2. Broj 2, Sveska geografija, Tuzla, 2005., str. 25-31.
12. Kulenović, S., Suljić, A., Kadušić, A.: Razmještaj interno raseljenog (prognanog) stanovništva iz općine Srebrenica na području Tuzlanskog Kantona, Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Godina 2. Broj 2, Svezak geografija, Tuzla, 2006., str. 15-20.
13. Podaci Službe za povratak općine Srebrenica sa stanjem (31.12.2004.).
14. Povratak prognanih i raseljenih kao uvjet opstanka Bosne i Hercegovine, Dokument br. 1., Međunarodni Forum Bosna, Sarajevo, januar, 1998.
15. Raseljene osobe s područja općine Srebrenica na području Federacije Bosne i Hercegovine prema kantonima i općinama, po spolnoj strukturi (DDPB; stanje na dan 15.05.2015.). Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Sarajevo, 2015.
16. Raseljene osobe prema prijeratnom mjestu prebivališta sa 31.12.2014. godine, Baza podataka DDPB, 2015. (datum obrade 30.01.2015. godine), Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Internet: www.fmroi.gov.ba/bosanski/statistika/index.php (14.07.2015.).
17. Raseljene osobe na dan 31.12.2014. godine po Kantonima i po općinama, Baza podataka DDPB, 2015. (datum obrade 30.01.2015. godine), Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica. Internet: www.fmroi.gov.ba/bosanski/statistika/index.php (14.07.2015.).
18. Raseljene osobe s područja općine Srebrenica na području Federacije Bosne i Hercegovine prema kantonima i općinama te naseljima prijeratnog prebivališta (DDPB; stanje 2013.). Federalno ministarstvo raseljenih osoba i izbjeglica, Sarajevo, 2013.
19. Suljić, A., Dozić, A., Halilović, H.: Razmještaj prognanog stanovništva iz općine Srebrenica na području Federacije BiH, Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, Svezak geografija, Godina VI, Broj 6, Tuzla, 2009., str. 105-110
20. Suljić, A., Kadušić, A., Kudumović, F.: Razmještaj raseljenih stanovnika općine Srebrenica na području općine Živinice, Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli, God. 2. Br. 2, Sveska geografija,

Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Federacije Bosne i Hercegovine
Tuzla, 2005., str. 33-39.

21. Suljić, A. i ostali: Promjena statusa interno raseljenih Bošnjaka općine Srebrenica u periodu 2005-2015. godine na području Zeničko-Dobojskog kantona. Zbornik radova Prirodno-matematičkog fakulteta Univerziteta u Tuzli. Svezak geografija. Godina XI. Broj 11. Tuzla, 2015., str. 5-14.
22. Suljić, A.: Stanovništvo i naselja općine Srebrenica: antropogeografska monografija. Knjiga prva. Geografsko društvo Tuzlanskog kantona i JU Narodna i univerzitetska biblioteka „Derviš Sušić“ Tuzla, Tuzla, 2011.
23. Stanovništvo Bosne i Hercegovine, Narodnosni sastav po naseljima, DZS RH, Zagreb, 1995.
24. UNHCR statistika, Bilten 2004., Ministarstvo za ljudska prava i izbjeglice, str. 34.
25. Zakon o raseljenim licima i povratnicima u Federaciji Bosne i Hercegovine i izbjeglicama iz Bosne i Hercegovine, Službene novine FBiH 15/05, 16.03.2005.
26. <http://www.unhcr.org/42ce6bf84.pdf> (14.02.2016)
27. <http://www.fzs.ba/Dem/Vital/povratak%201996%20do%202006.htm> (26.03.2007).